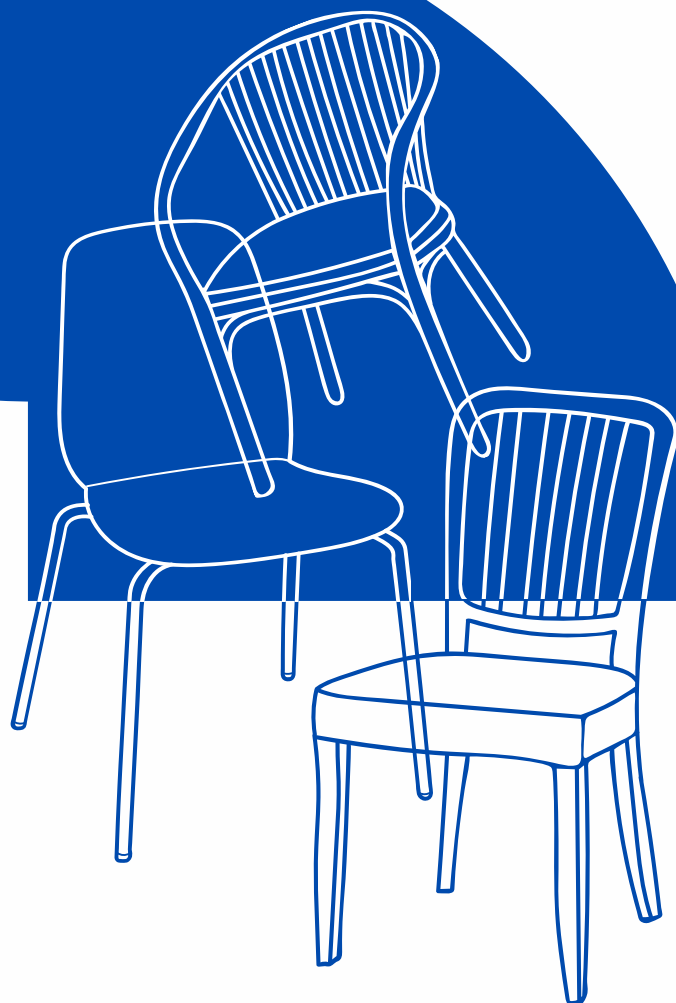

L'espai escènic dels projectes teatrals a les escoles

**Formació de
Xesca Salvà**

Curs
2024-2025
L'Escola d'Arts
en Viu

Sumari

1.	Parlem sobre espai escènic	3
2.	Conceptualitzant l'espai	12
3.	Guia per al professorat	20
4.	Agraïments	21

1. Parlem sobre espai escènic

Quina relació tenim amb l'espai escènic en la nostra feina com a educadors i educadores?

En molts dels projectes escènics que tenen lloc a les escoles, la posada en escena sol ser la decisió final i, de vegades, per temps, és quelcom que mai no arriba.

Hi ha factors que afavoreixen aquesta deixadesa, com ara l'utilitarisme, la falta o la limitació de recursos, la falta d'idees i referents, la falta de persones i la falta de pressupost.

En aquest sentit, detectem que el fet que no hi hagi una [planificació](#) comporta no atendre bé l'espai escènic d'una mostra. Si no planifiquem des d'un inici com serà aquest espai, és ben segur que es deixarà aquesta preocupació per al final. Alhora, assumir aquesta tasca al final comporta que sigui improbable afrontar les mancances o necessitats a què ens enfrontem en un centre educatiu a l'hora de dissenyar els espais.

Problemàtiques amb què es troba el professorat de teatre en els projectes d'Interseccions:

- A les escoles no es disposa de recursos com en un teatre.
- No en totes les escoles hi ha l'espai i/o la il·luminació adient per la representació teatral.
- Es disposa de menys temps per preparar una obra.
- Quan s'ha de vestir tants nens i nenes, s'acaba descuidant també el vestuari.
- Falten espais per guardar material.
- Falta d'ajuda a les escoles.

Llavors, quan es pensa en l'espai escènic?

Des del primer dia que es planteja un espectacle haurien d'anar sorgint preguntes sobre com serà la posada en escena. Com ens imaginem aquest espai? Què vull explicar i com vull fer-ho?

Muntar un espai és [prendre decisions](#) i aquestes decisions s'han de prendre [abans d'assajar](#): Com serà? On serà? És en un palau? Com és aquest palau? Si en aquesta escena mengen..., què mengen? Amb quins estris? I com mengen? I com integrem aquestes preguntes en la nostra feina a l'hora de planificar una escenificació?

Darrere de cada acció en l'espai, hi ha una decisió. És important que això es transmeti a l'alumnat i al professorat de l'escola, perquè ajuda a prendre decisions des del principi.

I així també s'aconsegueix convidar les persones implicades a cuidar el teatre des de diferents perspectives. A estimar-lo des de tots els seus rols.

Per poder canviar la perspectiva de com utilitzem els espais, ens ho hem de proposar des de l'inici del curs. Si volem utilitzar l'edifici escolar com a espai escènic, ens ho hem de plantejar a l'inici del disseny del projecte i amb l'escola. Per tant, és molt important treballar aquest espai escènic en la [primera fase de coordinació](#).

I com el treballa?

Tenint en compte que per treballar-lo adequadament s'ha de plantejar des de l'inici, als centres educatius ens hem plantejar: com podem cuidar l'espai escènic a les escoles d'una manera senzilla? Com incorporem les preguntes sobre l'espai escènic en la nostra planificació com a docents?

Per començar, és important entrenar la nostra [mirada escènica](#). Disposar de recursos i exemples ens ajudarà a afinar el treball de l'espai i, fins i tot, a plantejar-lo de manera integrada des de l'inici del plantejament de qualsevol obra.

Al mateix temps, el fet d'establir uns [protocols](#) previs per tal de poder organitzar en fites el COM i el QUAN s'ha de pensar i muntar l'espai, pot ajudar a no descuidar-lo. Però, com dissenyem aquests protocols i quines preguntes han d'incloure?

La clau a l'hora de plantejar l'espai escènic és preguntar-nos primer: [Què necessito explicar?](#)

És a partir d'aquesta pregunta que es començarà a desplegar el concepte a treballar. El procés creatiu del disseny escenogràfic es present aa priori com un procés molt obert i multidisciplinari encara que, finalment, sol concretar-se i adaptar-se a les qualitats artístiques particulars de cada creador o creadora.

Entrenant la mirada escènica

Dissenyar un espai escènic és crear dramatúrgia de l'escena. No és només vestir el que diu el text, sinó també aportar capes de significat, estètiques, missatges, idees. Sense adonar-nos-en, tots tenim ja una relació amb l'espai i els diferents elements que el conformen en el nostre dia a dia. Podem fer-nos les preguntes següents.

- Quina és la teva relació amb l'espai en el teu dia a dia?
- I a l'aula?
- I a casa?
- Com t'afecta la il·luminació? Com és la il·luminació a la teva vida?
- A nivell acústic, a la teva aula com t'hi sents? Has de tancar la porta per estar a gust?

De fet, us animem a respondre aquestes preguntes o fins i tot a convertir-les en una dinàmica entre professorat que us serveixi per començar a prendre consciència de com aquests elements afecten la nostra vida. Situar aquestes preguntes ajuda a saber quina concepció tenim de l'espai. De vegades no cal partir d'imaginari massa allunyats de la realitat.

Un cop hàgim entès què és l'espai per a nosaltres, podem passar a reflexionar sobre l'espai escènic i com el treballem. Però, per on comencem? Per començar a desbloquejar-nos, ara us proposem anotar tot allò que us vingui al cap pel que fa a les qüestions següents:

- Què et ve al cap quan penses en espai escènic?
- Què sents quan tens per davant una posada en escena?
- Quan pensem l'espai? Quan apareix?
- Qui l'hauria de pensar i treballar?

Moltes vegades l'espai escènic no apareix a la planificació perquè aquestes preguntes no han estat resoltes a l'inici del projecte. Si no s'ha pensat i acordat qui haurà de planificar aquesta tasca, ningú agafarà aquesta responsabilitat.

Aquestes preguntes es poden presentar també com a dinàmica per al professorat. Només cal un panell o pissarra on apareguin en grans blocs. Després, se'ls demana que escriguin en post-its paraules o frases curtes que els vinguin al cap al moment amb cada pregunta i que els enganxin en el bloc corresponent. Cada resposta pot ser sorprenent i només l'exercici de reflexionar sobre aquestes preguntes ja ens dona molta llum per començar a pensar un espai escènic.

Ara que ja hem començat a despertar aquesta mirada, podem començar a veure amb quins recursos podem comptar a l'hora de plantejar un espai escènic. A continuació teniu un llistat de recursos que ens poden ajudar a esbrinar què i com podem treballar a les aules.

Recursos per plantejar un espai escènic

UN LLENGUATGE COMÚ

Una de les estratègies que ajuden a donar sentit de forma rodona a una peça teatral és la creació d'un **llenguatge comú**. Aquest llenguatge, per descomptat, ha de tenir concordança amb l'obra i els seus significats, però pot elaborar-se des de diferents perspectives i materials.

L'escenografia no és quelcom que apareix un dia i desapareix l'endemà. No és només una mena de decorat que fa que tot sembli el que ens imaginem, ni tampoc és una mena de porta d'entrada i sortida. És també un condicionant per a la creació i l'assaig i també és des d'on fem la partitura de moviment. Per tant, té les funcions següents, que hem de tenir en compte:

- ★ L'espai com a recurs de **creació**: ús del muntatge d'espais per crear escenes i jugar amb l'espai per condicionar tot el que vindrà després.
- ★ L'espai com a element de **consolidació**: l'espai que plantejem pot crear una relació d'amor cap al que estem muntant.
- ★ L'espai com a condicionant de **moviment**: l'espai condiona la manera en què ens relacionem no només amb el perímetre i els objectes que hi apareixen, sinó també entre nosaltres. Canvia la manera de relacionar-nos.

Per tots aquests aspectes, és interessant que l'escenografia es pensi des del primer dia, juntament amb el plantejament de guió, escenes i personatges.

La creació d'un llenguatge comú neix de les primeres fases de creació teatral. Aquest llenguatge expressa el que volem dir i transmetre. Per exemple, si una escena passa en un bosc, no és estrictament necessari muntar un decorat d'un bosc. Podem recrear les sensacions, la idea, l'imaginari... No podem portar un bosc a una aula, però tot això sí.

ELS MATERIALS

La limitació de materials a les escoles pot dificultar tenir una escenografia ben cuidada. Planificar les necessitats amb temps ajuda a revertir-ho, ja que ens permet gestionar millor el temps per tal de cercar idees i materials.

Una altra solució a l'hora de començar a pensar en l'espai: hauríem de partir del que tenim, però no hem de caure en el fet d'utilitzar segons quin material només perquè el tenim.

Elements en escena:

La manera com disposem els elements en escena genera informació. Tenir accés limitat a materials no impedeix obtenir una escenografia cuidada. Alguns recursos que poden donar solucions a la falta de temps i materials a l'hora de planificar l'espai escènic són:

- ★ L'ús de **materials efímers**, com ara dibuixar l'espai amb cintes a terra. A vegades, el mínim de recursos ens obre portes a coses noves, a noves maneres de jugar amb l'espai i de representar.
- ★ La **minimalització de recursos** no només facilita l'accés a material, sinó que ajuda a conceptualitzar l'obra. Com més coses posem en un espai, més es tanca la interpretació. Per exemple, una taula per si sola no ens indica un significat determinant, com ara l'època històrica. Però si hi afegim altres elements, com un rellotge o una cortina, comencem a donar una informació que potser ens juga en contra.

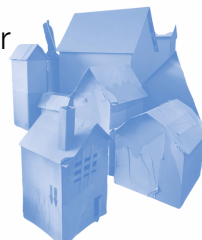
Aquests elements s'anomenen "**elements significatius**". Aquests elements es diferencien d'altres que no aporten gaire o gens significat, com per exemple uns coberts, que no tindrien el mateix significat ni impacte visual.

- ★ Alhora, tots els elements d'escena han de poder **jugar amb els intèrprets**. Han de tenir un perquè, un sentit i un significat. Si no tenen cap funció, no hi han de ser. Han de poder accionar-se i és encara millor si tenen diferents possibilitats.

L'ÚS DE L'EXPRESSIÓ CORPORAL

A falta de recursos materials, es pot emprar l'expressió corporal com a element per recrear escenografia. Com? Jugant amb l'espai i altres recursos per treballar la imaginació.

- ★ Podem desplaçar l'alumnat a un altre espai i treballar l'escena en diferents contextos.
- ★ Podem jugar amb materials simples i diversos, i veure com els utilitzen per representar l'obra. Per exemple, podem dir: "Ara reproduïrem l'obra amb unes caixes de cartró i ens imaginarem els espais amb això".

JUGAR AMB EL CONCEPTE

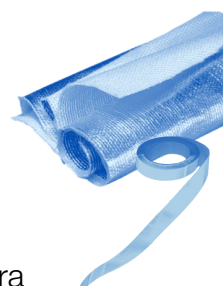
Una altra tècnica útil a l'hora de treballar l'escenografia és pensar **en el concepte de l'espectacle**. Per exemple: triar un sol espai o lloc i decidir que tot passarà allà, triar un sol material, com ara el cartó, triar un ambient en concret... De nou, muntar un espai és prendre decisions. Si no dediquem el temps necessari a prendre-les, no sortirà un espai interessant per a la nostra representació. Podem trobar-ne un exemple amb [l'escenografia que es va fer pel Teatre Real per la Òpera 'Els mestres cantors de Núremberg'](#).

ÚS DELS MATERIALS (ESTAMPATS, COLORS I TEXTURES) PER REPRESENTAR UN CONCEPTE

Una manera de buscar representar un concepte a través del decorat és tenir en compte el material i la textura. Per exemple, si volem representar un espai futurístic, com ara l'espai exterior, quin tipus de materials i colors ens venen a la ment?

- ★ És important treballar amb quelcom **prou ampli**, però des del concepte, per poder representar diferents escenes.
- ★ Però per poder arribar a això, primer, l'escenògrafa s'ha de preguntar: **què m'imagino quan penso en un ambient?** Posem d'exemple com ara "l'univers". Després de preguntar-se què s'imagina quan pensa en l'univers, l'escenògrafa passarà pel següent procés:

- 1** Primer pensa que el que la remet a aquest ambient són "materials brillants i reflectants"
- 2** Després comença a mirar materials que li recorden el que s'ha imaginat: teles reflectores, daurades i platejades, materials semblants al paper d'alumini, un terra similar a la geografia d'un planeta...
- 3** Un cop té els materials i el concepte més encaminat, pensa en com portar-ho a escena. Amb això podem crear, per exemple, una escenografia abstracta a través de la figura del cercle. Aquests cercles estaran fets amb aquests materials i portaran als actors i actrius i al públic a l'allò futurístic.

- ★ Els **estampats** serveixen per recrear de manera senzilla alguna cosa. Aquests poden ser impresos o pintats pels mateixos infants. En aquest cas, és útil donar directrius i acurtar el concepte. Per exemple, a l'hora de representar una selva és millor dir "representarem la selva amb flors grans"; i allunyar-nos del "recrearem una selva", amb tota la amplitud que això suposa. Fer això és justament seguir un concepte.

- ★ La **inspiració** per triar els materials pot venir de molts llocs: pinterest, altres escenografies... i fins i tot d'un llibre. Per exemple, fa temps es va representar una obra de teatre sobre el Franquisme basada en un llibre infantil que explica què és un dictador. En aquest llibre s'explicava que ser un dictador era estar obsessionat amb els quadrats, rebutjant qualsevol altra forma diferent. Per representar l'escenografia van agafar, doncs, el concepte del quadrat. Aquest concepte va bastir l'espai i també formava part del vestuari, que estava ple de formes quadrades. Fins i tot el públic s'asseia en cubs blancs. A més, tot i fer servir les mateixes formes, van usar diferents materials per a diferents usos, com ara el porexpanper a allò que havia de ser mogut.

ESPAI TRANSFORMABLE

L'espai no és mòbil. Però el que posem en escena pot tenir capacitat per transformar-se. No té per què fer-ho, però amb infants pot ser un concepte interessant.

Per això és important triar materials que aportin a l'escenari [jugabilitat](#).

El muntatge de l'escenografia no cal que es faci al principi. Es pot construir en el "durant" i pot ser part d'una escena. Per exemple, les actrius i els actors poden anar muntant uns plafons que s'encaixin entresi i que aquesta acció i el moviment dels seus cossos sigui part de l'obra. Segueixen actuant.

- ★ Un exemple que posem ara és una obra de teatre que parlava sobre viatjar. Es va decidir que l'espai seria una imatge feta amb peces de puzzle grans que s'aniria muntant durant una part de l'obra i quedaria de fons.

Aquesta escenografia va fer plantejar als artistes de manera diferent la seva relació amb l'espai, ja que va implicar que preparassin l'espectacle en funció de com muntar el puzzle en escena.

EL VESTUARI

El vestuari també forma part de l'ESPAI. Quan no funciona el "vestir-se" degut a les implicacions que suposa treballar amb un grup classe, a vegades és aconsellable col·locar-ho en un altre lloc. És a dir, jugar amb el vestuari com a concepte.

- ★ [Jugar amb el vestuari](#): entendre com són les teles, com es mouran... Abans de tenir el vestuari: imaginar com serà el personatge i com ha de ser el seu vestuari. Treballar el vestuari ABANS.

LA IMPORTÀNCIA DE LA REBUDA

Quan rebem alumnes en teatres com l'Artesà podem controlar com rebre'ls. Podem controlar l'espai, que és ple de significats, identificant quins són i ordenant-los segons la intenció.

Com traslladem aquest control de la rebuda a l'aula? Per respondre i treballar aquest dubte cal fer-se preguntes com ara: Com disposem els significats de l'espai per poder donar lloc a la creació teatral?

Caldrà identificar els significats dels quals es carrega l'aula on assagem i treballar què hi podem fer, què hi podem aportar i com ho disposem.

TOT ALLÒ QUE ENS JUGA A FAVOR EN UNA ESCOLA

La imaginació

Per començar, treballem amb nens i nenes. Ens juga a favor la imaginació desbordada dels infants. Ells veuen tot el que imaginem. Les disfresses poden ser, fins i tot, un limitant per a la seva imaginació.

De fet, els nens i les nenes entenen de manera molt fàcil els elements minimalistes. A més, visualitzar l'espai ajuda a memoritzar el text.

Quan plantejem una escena, un joc, ja s'ho imaginem en un ambient i en un espai. Potser podem entrar en el seu món i treballar-ho des d'allà fent-nos les preguntes:

- Què imaginem? Com?
- Com traduïm el que veuen a la seva ment a l'espai físic?

Si ells ja imaginem l'espai, no seria interessant que siguin capaços de construir ells mateixos el que veuen, per tal que encara es creguin més l'obra?

Col·laboracions

Un recurs a explorar és poder comptar amb l'ajuda d'altres persones a l'hora de muntar l'escenografia. En el cas dels projectes d'Interseccions, podem plantejar-nos buscar col·laboracions en tres ambients:

- ★ A l'escola: En molts dels casos és molt difícil aconseguir ajuda en els mateixos centres escolars. No obstant això, a l'hora de planificar l'escenografia sempre es pot col·laborar amb els docents d'altres assignatures, com ara plàstica, i crear un projecte comú.
- ★ Famílies: Un avantatge que té el projecte d'Interseccions és aconseguir treballar amb les famílies a l'hora de pensar i fabricar materials per a l'escenografia. No sempre és factible, però en els casos en què es pugui demanar la seva col·laboració és aconsellable fer-ho amb un acompanyament.
- ★ Una altra col·laboració a explorar són els col·lectius de la zona, que poden ajudar en la preparació de material o fins i tot poden cedir-lo.

Per aconseguir col·laboracions, cal analitzar a qui puc implicar-hi i decidir-ho a l'inici de curs. Però abans de demanar ajuda, s'ha de tenir molt treballada la planificació del que es vol fer. A més, com més concreta i petita sigui la decisió d'espai, més fàcil d'articular serà i també més fàcil a l'hora de demanar col·laboració.

PROPOSTA PRÀCTICA

Una dinàmica per treballar el concepte d'una peça teatral

Per arribar al concepte que volem treballar en l'escenografia d'una obra de teatre calen uns passos previs. El primer de tot és imaginar-nos l'espai i **què volem transmetre** al públic amb aquest espai. Per això no podem pensar què és el que hauria d'anar en un espai sense abans pensar en els significats dels quals es compon cada ambient.

Per aquesta raó, la Xesca ens proposa una dinàmica molt senzilla. Ens fa agafar un full DIN A3 per persona i ens fa pensar en un espai escènic concret que ella diu en veu alta. Un cop ens diu l'espai, hem d'anotar sense donar-hi massa voltes tres conceptes amb els quals el relacionem.

Per començar, ens fa pensar en un **bosc**. Abans de pensar en com muntar un bosc en una escena teatral, ens fa escriure tres conceptes que ens poden remetre al bosc que ens estem imaginant. Per exemple, una de les persones diu: clarobscur, punxegut, angoixant.

Tot seguit, ens demana que fem el mateix amb un altre espai. Aquest cop una **llodriguera d'un conill**. Tres conceptes que proposa una participant són: pastanagues, marró, forats.

Finalment, ens demana que pensem tres conceptes que podria transmetre una **habitació**. Una persona anota: blanc, llum, petit.

Aquest exercici ens serveix per pensar l'espai sense caure en convencions sobre "com ha de ser representat". És a dir, potser no cal que representem un bosc amb arbres pintats. Si els conceptes que volem transmetre són "clarobscur, verticalitat i angoixant" potser podem muntar una escenografia amb peces triangulars gegants i jugar amb la il·luminació per crear espais amb ombres marcades. Ambdues intervencions poden aconseguir l'efecte d'un espai angoixant que ens recordi el que és passejar per un bosc fosc i desconegut. L'actuació de l'actriu o l'actor ja acabarà de definir l'espai. Però les sensacions que rebrà el públic gràcies a l'escenografia també el situaran.

2. Conceptualitzant l'espai

Com ho portem a la pràctica?

Per començar a pensar quin tipus d'escenografia podem aplicar a les mostres teatrals que farem a les escoles, primer ens cal inspirar-nos. Moltes propostes professionals han partit d'un sol material i amb aquest s'ha vestit tota una escena.

Un referent seria [Macarena Recuerda](#) i l'ús del cartó corrugat, un material accessible i amb possibilitats per la seva potencialitat en com intervé i juga en la mateixa obra. A vegades el podem desestimar per ser atrotinat o fluix, però si el multipliquem funciona en escena. En comptes de 10 tubs, si en són 60 i es mouen i ocupen un espai, li pot donar molt de sentit. De vegades es poden fer coses increïbles amb material que a priori descartaríem, sobretot amb materials en cru, sense intervenir-hi.

Espectacle [Cosa. Intervenir en un cuerpo](#)

Una altra idea és fer servir els materials a escena, és a dir, no deixar-los immòbils. Per tal de fer-ho, cal buscar materials que puguin ser utilitzats d'entrada, sense necessitat de ser intervinguts. No és el mateix agafar caps de cartó pel fet de no tenir pressupost i pintar-les per tal que semblin un bosc, que no pas que el valor estigui en si mateix en el fet que siguin unes caps de cartó. El valor està en resignificar aquests materials.

PERÒ COM ARRIBA LA MÀGIA A AQUESTS OBJECTES CRUS?

D'entrada no és màgic, s'ha d'establir i treballar la relació màgica amb aquells objectes, és a dir, com ens hi acostem. Entrenar la màgia i la imaginació es fa a partir d'exercicis. La màgia pot ser simplement la relació amb l'objecte. És necessari fer pedagogia amb l'alumnat perquè tingui cura d'aquest material i també amb les famílies per tal que vegin que aquella proposta que a priori pot semblar deixada, en realitat és totalment intencional i té un valor dramàtic. Altres estratègies que es poden dur a terme són:

- ★ [La llum](#). La llum és fonamental per poder crear també aquestes escenografies intencionals i màgiques. A les escoles hi pot haver-hi un gran problema amb la llum del dia que entra a les aules. Aquest fet s'ha de tenir en compte i buscar-hi solucions creatives.

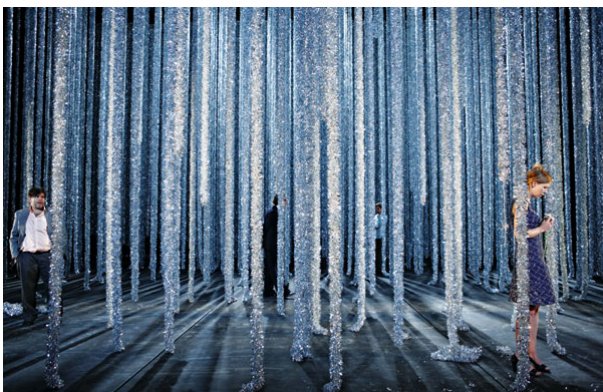
- ★ **Pensar el nombre d'objectes en escena.** A vegades es poden “multiplicar” i d'altres es poden “simplificar” (només un objecte o intervenció gran).
- ★ **L'estètica.** La dramaturgia ha de funcionar en escena, però també ha de funcionar estèticament. L'estètica també és dramaturgia. Les peces de museu estan pensades per estar quietes, però en una escenografia es mouen, s'interactua amb elles; per tant, deixen de ser una peça de museu per ser un objecte dramàrgic.
- ★ **La repetició d'objectes com a recurs estètic.** La idea de la repetició implica també prendre una decisió estètica, per exemple, fer que totes les cartolines siguin platejades, en comptes de diferents colors. Aquesta decisió es pren abans, des de l'inici.

Exemples inspiradors

Com que de vegades costa molt pensar els espais escènics a les escoles a causa de la falta de temps, de pressupost i de materials, us portem uns exemples de posades en escena que han partit de conceptes i materials molt simples.

1. Katrin Brack

Katrin Brack treballa amb el minimalisme i la repetició: agafa garlandes de Nadal i les multiplica damunt l'escenari per generar un efecte que pot recordar, per exemple, un bosc... També fa servir moltes serpentines i això magnifica l'escenografia. La repetició aporta a les seves obres una qualitat estètica més fàcil de pensar. En les seves posades en escena hi entren molt en joc la llum i les ombres.

2. Philippe Quesne

En Philippe és director, artista visual i dramaturg. Concep l'escenografia com un paisatge, un ecosistema en el qual submergeix els seus intèrprets, actors, ballarins i músics. És molt virtuós a l'hora de crear imatges i juga també amb el vestuari.

Li agrada comparar els seus espectacles amb una sèrie d'estudis entomològics en els quals els éssers humans es poden observar movent-se, com en un microscopi. Amb la seva companyia, Vivarium Studio, crea espectacles que exploren mons utòpics, com a: [La Démangeaison des ailes](#) (2003), [La Mélancolie des dragons](#) (2008), o [La Nuit des taupes](#) (2016).

Explora un teatre en el qual el text és un element de composició entre d'altres. Converteix l'escenari en un entorn natural que conté un poder de referència i amb el qual s'enfronten un grup de personatges.

La imatge que us mostrem és l'espectacle [Farm Fatale](#), en què va pensar una escenografia simple que es pot moure i l'ús de cartells. Farm Fatale no és una obra de text, sinó que fa servir músics. De vegades un simple concepte es posa en escena i és molt contundent. No és explícit, sinó un munt d'elements que junts i compostos ens transporten allà on volen.

3. Nicolás Calderón

Aquest artista fa espectacles de creació amb adolescents. En una de les seves obres, [Paisajes para no colorear](#), gran part de l'escenografia es tractava d'una casa de cartó fabricada per les mateixes actrius. Estava concebuda com un espai refugi i íntim.

La decisió estètica de l'espectacle va ser que les actrius escriguessin sobre la caseta. Per tant, el concepte artístic va ser: objectes en escena i intervenció sobre aquests objectes.

Com ja hem dit, tot el que posem a l'escenari té un significat i donarà idees de com es mouran les persones amb els objectes en aquest espai. La dramaturgia de l'espai de vegades no subratlla la literalitat del text, sinó que hi afegeix una capa. Tenim un text i hem de pensar què volem dir des de l'espai, quina és la capa que hi aportarà l'escenografia. Només un element ja ens pot donar l'espai, no cal omplir-lo d'elements que no ens aportaran res.

Si, per exemple, volem representar una casa i hi posem un rellotge, perquè és un element que en el nostre imaginari ha de tenir una casa, el públic estarà esperant que amb aquell rellotge passi alguna cosa. Hem de pensar en elements que signifiquin, que donin uns moviments i unes accions que ens puguin servir.

4. Sílvia Delagneau

El fons pintat, en certa manera, és mort, perquè en tot allò que està pintat no es podrà interactuar si no hi donem una volta. Per exemple, el CCCB ha portat la proposta [Microòperes](#), que reuneix artistes de diferents disciplines per oferir una nova visió de l'òpera tradicional, repensant-la des d'una perspectiva contemporània.

D'aquestes "microòperes," us portem l'exemple de [El cel no ens guardarà el secret](#), de la Sílvia Delagneau, escenògrafa, dissenyadora de vestuari i creadora en disciplines com el teatre, les arts visuals i audiovisuals.

En aquesta peça, crea un bosc de palmeres mitjançant diferents telons pintats, que és un recurs clàssic del teatre renaixentista, posats per tot l'espai. El públic entra per darrere i camina entre aquests telons mentre sona òpera. És una manera d'interactuar amb els elements donant-li moviment a l'escena, en aquest cas, mitjançant el públic.

Podem imaginar moltes maneres de representar el que volem explicar i hem de pensar que l'espectador és molt capaç d'identificar què signifiquen els elements que s'estan col·locant en una escena, tot i no ser literals.

PROPOSTA PRÀCTICA

Una dinàmica per treballar el concepte d'una peça teatral

És important poder jugar abans amb els materials i amb la seva disposició a l'escenari molt abans de representar l'obra. D'aquesta manera, podem barallar-nos amb la maqueta inicial per saber com pot funcionar després en escena. Assaig i error, que en diuen.

Poder col·locar els objectes damunt d'un potencial escenari en una fase inicial ens ajuda molt també de cara a l'assaig. De fet, no cal que sigui una maqueta molt elaborada. Posar els objectes en l'espai ajuda tant al personal docent com a l'alumnat a poder visualitzar l'escena i les possibilitats del moviment, del joc i de la narrativa.

Per poder donar soltesa a l'hora de jugar amb els elements que es poden fer servir en escena es proposa una dinàmica. Per aquest joc calen 3 fitxes, que corresponen a un **concepte**, un **objecte** i una **acció**. Cada persona ha d'agafar una fitxa de cada i a partir de les que li hagin tocat, ha de pensar una escenografia.

Per què ens ajuda aquesta dinàmica? Si d'entrada ja tenim l'element escollit, es pot anar construint l'obra al voltant d'aquest. Com a creadors i creadores, hem de fer que cada material escollit tingui la dignitat que es mereix.

Aquesta dinàmica és molt útil per treballar amb els infants. A vegades el text s'esgota molt ràpidament, però si es comença amb l'objecte o l'escenografia ens permet entrar des del joc.

En aquest document trobareu, a continuació, els resultats d'uns exemples que van sortir durant l'execució d'aquesta dinàmica. Els participants van ser els professors de teatre que entren a les escoles del Prat cada setmana.

Exemple 1.

S'agafen tres fitxes: divertit (concepte), jugar (acció) i bosses de plàstic (objecte). Es proposa dissenyar un espai a partir de 3 bosses de plàstic, que estan plenes d'altres bosses. També es proposa que podria estar molt bé que en algun moment aquestes bosses puguin volar gràcies a uns ventiladors. A continuació, treballem l'escena:

- Com interactuen els objectes? Com viatgen aquestes bosses?
- Podem treballar també la tensió. Per exemple, no obrir d'entrada les bosses.
- Relació de les bosses amb música d'òpera (èpica) o com fer música o soroll amb les mateixes bosses (trepitjant-les, movent-les o intentant no fer soroll, que també alimentaria aquesta idea de la tensió).
- Sorgeix també la possibilitat de treballar el tema de l'avorriment com a contrari a la diversió. La Xesca ho veu molt positiu poder partir d'un tema ampli com l'avorriment juntament amb unes bosses de plàstic.

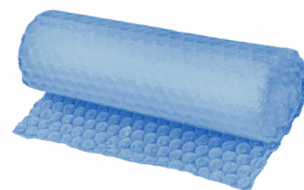

Exemple 2.

Aquesta vegada surten les fitxes següents: plàstic transparent + sorolls + descobrir.

El Fermí explica que està treballant amb la idea de les abelles, el rusc i les flors. Una possibilitat és poder fer servir, per exemple, plàstic de bombolles per fer soroll o per fer de rusc (folrar una sola paret), però també podria ser plàstic de pintor transparent que es pogués il·luminar amb llum groga i que es pogués creuar, traspassar, generar espai.

El Fermí en aquest cas ja ha començat a treballar amb unes màscares de cartó, per tant, també es podria multiplicar aquest material. Es podrien fer unes flors grans amb cartó encaixat (tipu origami) i es podria recrear el pol·len amb confeti. De vegades hem de fugir del punt de vista de l'humà (una abella veu les flors d'una altra manera).

Exemple 3.

Manipular + saludable + globus.

La Blanca treballa el tema d'enguany al Balmes sobre la petjada de les dones del Prat. La seva idea d'escenografia té a veure amb les golfes d'una casa, com l'espai on es troba la memòria de totes aquestes dones. Es proposa si podria anar més enllà i trobar quines serien les golfes d'un poble? Quin espai ocuparien? Podria ser l'Arxiu? Podria ser un arxiu fet de globus? Podrien ser globus vermells, com a memòria dels nostres cossos, o potser blancs; podrien portar missatges, les veus d'aquestes dones; fer-los circular... I si, en comptes de globus, fem servir pedres? Podríem omplir el terra de pedres i marcar les petjades que han deixat les dones.

Però, com ho podem relacionar amb la idea de saludable? Per exemple, es pensa que conèixer el passat i la història és saludable.

Un punt de partida pot ser el concepte “saludable”. I a partir d'aquest és on es pot pensar l'escenografia (no l'objecte, no el material).

A partir de tot, ho pots fer tot!

Exemple 4.

Gronxadors + tancat + gaudir

L'Arnau treballarà amb les seves alumnes el llibre “De la Terra a la Lluna” de Jules Verne. Com vinculem aquests conceptes?

El gronxador ens pot servir per a aquesta idea d'impuls o volar, potser també es poden crear dues escenes simultànies on un grup d'alumnes discuteixen damunt uns gronxadors i la resta d'alumnes juguen a l'hora del pati imaginant com arribarien a la lluna, llençant avions de paper i altres objectes.

Es podria utilitzar un pèndol per representar l'impuls necessari per arribar a la lluna? Els científics discuteixen perquè n'hi ha alguns que no es creuen que es pot arribar a la lluna. Els infants, en canvi, ho veuen totalment possible. El problema és que hi ha molts alumnes i s'han d'ocupar. Potser alguns podrien estar movent elements de l'escenari.

Es podria agafar també la idea d'invent i viatge. És important compartir abans el concepte perquè el teatre s'ha de construir en col·lectiu. Si anem a les idees petites, de seguida ens cauran. Cal decidir primer el material i després ja veurem com ho fem.

3. Guia pel professorat

No existeix cap guia professional per saber els passos que s'haurien de seguir en un centre escolar per construir l'espai escènic d'una peça performativa. D'aquesta manera, seguint les explicacions de la Xesca Salvà, hem ideat una proposta de guia que pot servir d'inspiració per a futurs projectes a partir del que hem estat treballant amb l'artista.

GUIA PER PENSAR ELS ESPAIS ESCÈNICS:

Què?

Quan?

1

Què i qui?

Decidim què volem explicar i qui ho treballarà.

El primer dia que es planteja la peça.

2

Concepte i materials

Treballem el concepte i escollim els materials amb els quals el treballarem. Ens pot ajudar la proposta pràctica del primer bloc d'aquest dossier (pàg. 10)

Durant la primera etapa de presa de decisions.

3

La maqueta

Fer una maqueta ens ajuda a imaginar com es mouran els i les alumnes per l'escenari i com es mouran també aquests objectes. Podem fer-ho amb elements simples, com peces de fusta o cartó. Sorgiran canvis i noves idees.

A la meitat del projecte.

4

Muntem l'espai escènic

Un cop tenim una proposta, la duem a escena. Aquest procés ens ajudarà a visualitzar què volem fer i a l'alumnat, a entendre la representació molt millor. Fer proves provoca canvis, i per això cal fer-ho amb temps.

En el moment que comencem a assajar la peça.

4. Agraïments

Aquest recull ha estat possible gràcies a les sessions formatives que la [Xesca Salvà](#) va fer al professorat de l'Escola d'Arts en Viu i als docents de primària implicats en els projectes de teatre d'Interseccions.

La Xesca Salvà és llicenciada en Escenificació i Tecnologia digital a l'Institut del Teatre de Barcelona. Treballa com a escenògrafa en dissenys d'espai, personatge i llum des de 2010 en molts projectes de teatre, dansa i circ. Ha dirigit, també, juntament amb Clara Manyós, l'espectacle "Frank", un espectacle per a tots els públics sobre la figura de Franco, al Teatre Lliure durant la temporada 2020-2021.

Actualment, compagina la seva feina d'escenògrafa amb la creació de peces escèniques pròpies com "Cases" (2017, Festival TNT; 2019, Festival Grec), una peça múltiple sobre la intimitat, el joc i la memòria (<http://projectecases.tumblr.com>) o "Understory", artistes residents al Teatre Lliure durant 22-23 i coproduït pel Festival TNT i el Theater Schaubude de Berlín.¹

Volem agrair la seva participació en l'Entorn d'Aprenentatge del projecte de Teatre d'Interseccions. També volem agrair-li la seva paciència explicant-nos tots aquests conceptes i la llum que ens ha aportat a l'hora de pensar els espais.

¹ (2024). Salvà Cerdà, Xesca. Institut del Teatre. Diputació de Barcelona.
<https://www.institutdelteatre.cat/contactar/professorat/pld56/salva-cerda-xesca>